

Jornada "25 Anys de la Societat Catalana de Bioètica"

El dia 21 de juny de 2016, a la sala d'actes de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears, es van celebrar els **25 anys de la Societat Catalana de Bioètica en Ciències de la Salut**.

Hi va haver una primera taula inaugural, en què es va donar la benvinguda a tots els assistents, presidida pel doctor Àlvar Net, president de la l'Acadèmia; el doctor Marc Antoni Broggi, president del Comitè de Bioètica de Catalunya i antic president i membre fundador de la Societat; el doctor Salvador Armengol, expresident de la Societat, i l'actual president, Josep Maria Busquets. El doctor Marc Antoni Broggi, que de manera significativa ha contribuït a l'evolució de la bioètica a Catalunya i als inicis de la Societat Catalana de Bioètica, va fer una aproximació a la història de la bioètica i de la Societat des del començament fins a l'actualitat, i va fer un repàs dels fets més rellevants d'aquests 25 anys.

En la segona taula, moderada pel doctor Padrós, hi van participar les presidentes de tres entitats rellevants a Catalunya pel que fa a la bioètica: la doctora Victòria Camps, de la Fundació Víctor Grífols i Lucas; la doctora Margarida Bofarull, de l'Institut Borja de Bioètica, i la doctora Maria Casado, del Centre d'Investigació Observatori de Bioètica i Dret (OBD) de la Universitat de Barcelona. Aquest article pretén resumir les reflexions i aportacions més rellevants de la Jornada. Les intervencions estan disponibles a:

<https://www.youtube.com/watch?v=yjSPFUUpBOM&feature=youtu.be>

Per la seva naturalesa, la Societat Catalana de Bioètica està més centrada en l'àmbit clínic o més propi de l'atenció sanitària, però la bioètica és més àmplia i aquestes entitats no obliden altres aspectes com són: el medi ambient, la justícia, els determinants socials de la salut, etc. I és per aquest motiu que se les va convidar a participar en la Jornada.

La primera qüestió que es va plantejar va ser com valoraven l'impacte de la bioètica durant aquests anys i quina consideraven que havia estat la contribució de la entitat que presideixen?

Totes tres van felicitar la Societat Catalana de Bioètica pels seus 25 anys, per la seva aportació a impulsar la bioètica a Catalunya, la qual cosa ha aconseguit que moltes altres comunitats autònomes n'hagin seguit l'exemple.

Victòria Camps va centrar les aportacions de la bioètica en dos aspectes: el primer aspecte més acadèmic i l'altre relacionat amb el canvi que ha experimentat la medicina i la practica mèdica. Pel que fa al primer aspecte, Camps va dir que la bioètica havia contribuït a la interdisciplinarietat del coneixement en els aspectes relacionats amb la pràctica clínica i la investigació biomèdica i, anant més enllà, va entrar en àmbits que també formen part de la bioètica com, per exemple, l'ecologia. Aquest fet, Camps el va valorar com a molt interessant, perquè s'hauria de corregir l'especialisme —és a dir, dividir cada àrea del coneixement— des de la universitat, però no s'aconsegueix. El que s'està fent, segons Camps, és juxtaposar carreres o graus, però sense aconseguir un diàleg entre diferents disciplines. En canvi, la bioètica sí que ho ha aconseguit. Camps creu que la bioètica ha vist la necessitat d'interrogar-se des de diferents punts de vista, ha vist que les preguntes que es plantejaven anaven més enllà de les respostes que les ciències de la salut els podien donar i, per aquest motiu, ha aplegat coneixements d'altres disciplines. El recorregut que ha fet la mateixa Societat Catalana de Bioètica ho explica, perquè a l'inici, com també el Comitè de Bioètica, estava formada exclusivament per metges, però progressivament va integrar professionals de moltes altres disciplines. Camps creu que és precisament en els comitès d'àmbit nacional on es reflecteix millor aquest diàleg entre disciplines. Els CEIC i els CEA fan una concessió a la filosofia i al dret perquè ho diu la llei, però no hi ha gent d'altres disciplines. Camps creu que realment és en els comitès nacionals on metges, farmacòlegs, infermers, psicòlegs, antropòlegs i fins i tot sociòlegs conviuen i dialoguen. S'aconsegueix apropar les dues cultures: la cultura científica i la cultura humanística. Aquesta és, doncs, la principal aportació de la bioètica.

Per a Maria Casado, un dels impactes de la bioètica en aquests 25 anys ha estat l'ús del diàleg interdisciplinari per resoldre els conflictes que han anat sorgint en l'assistència, per mirar d'acordar i argumentar punts de coincidència. Casado va valorar aquesta trajectòria com a molt important, tant personalment com per a la societat, ja que, a parer seu, la bioètica ha fet avançar la societat en diàleg i reflexió. Segons Casado, a l'inici, tant ella mateixa com la bioètica es van centrar a reclamar el respecte a l'autonomia. Es demanava ser tractats com a adults, éssers autònoms capaços de reflexionar i prioritzar les diferents opcions. Tanmateix, conforme ha anat passant el temps i ens hem immers en la crisi, que Casado va valorar també com una oportunitat per renovar la mirada de la bioètica, igual que les preocupacions de la societat, ha posat èmfasi en l'ideal de justícia, o principi de justícia. Casado va coincidir en el fet que Catalunya ha estat capdavantera en aquest impuls de la bioètica, però s'ha d'estar alerta per no perdre el pas. El més important que s'ha fet, apunta Casado, és aquesta confluència de visions per intentar resoldre qüestions que no són còmodes. Encara que l'àmbit de la Societat Catalana de Bioètica és eminentment clínic, s'ha de reconèixer que la bioètica ha anat molt més enllà i avui dia tracta de moltes qüestions que no són clíniques. Per exemple, els canvis impulsats pel liberalisme econòmic estan plantejant problemes a la societat que també són competència de la bioètica. Casado va recordar, com a mostra del camí fet per treballar en l'adopció d'aquesta interdisciplinarietat, la primera vegada que, poc temps després d'arribar a Barcelona, la van convidar a participar en una conferència de consens per evitar l'embaràs múltiple. En aquell moment, cadascú partia de la seva metodologia per abordar els problemes, els clínics amb els suports audiovisuals, els juristes amb el discurs après, etc., i es va haver de crear el llenguatge comú amb la intenció de no desqualificar cap de les disciplines per poder iniciar una deliberació. I això ha estat una feina interessant, filosòfica i conceptual. No tothom entén de la mateixa manera la dignitat humana, o els drets de les persones, però així i tot s'ha d'arribar a un acord per poder dialogar.

Quin són els temes de futur de la bioètica?

Per a Victòria Camps els temes de futur, de cara a la protecció universal de salut, són principalment els temes relacionats amb la justícia i l'equitat: definir el model d'estat de benestar que ara està en crisi i les prestacions sanitàries. La Fundació Víctor Grífols i Lucas, va explicar, ha iniciat algun debat sobre l'estudi de les prestacions privades en les institucions públiques, com es fa sostenible l'equitat en salut, etc. i recentment està donant suport als debats ètics en polítiques de salut pública, que fins ara havien estat allunyats d'aquesta inquietud. Són debats força més complexos que els iniciats sobre l'origen de la vida.

Tan important, va dir Camps, és conèixer quins poden ser els temes de futur, com saber per què parlem del que parlem. Qui marca les prioritats, qui diu el que és important debatre en el món de la bioètica? es va preguntar. A ella, des de fa un temps, la sol·liciten per parlar molt sovint sobre la maternitat subrogada. Un tema morbós, va dir, però que afecta a molt poca gent. Intueix que signar un manifest al respecte la va convertir en una gran participant. En aquest punt, cal tenir en compte el paper que tenen els mitjans de comunicació, que volen marcar el que és debat o no ho és, generalment remarcant els aspectes més espectaculars del debat.

Segons Margarida Bofarull, el repte de la bioètica és anar a la cerca d'un mínim ètic comú entre les diferents ètiques. La bioètica ha d'entrar a fons pel que fa a la distribució dels recursos, no quedar-se simplement en els símptomes: cal defugir els diàlegs simplistes. Un repte molt important per a la bioètica és fer front al debat sobre la millora humana, amb factors de novetat que no s'havien tingut en compte fins ara, el transhumanisme, el posthumanisme en l'àmbit de la genètica. L'ecologia, que Potter també havia concebut com un àmbit propi de la bioètica, va ser oblidada pel pes predominant de l'àmbit mèdic; però sembla evident que cal recuperar tots els aspectes relacionats amb el medi ambient i també la salut pública. Finalment, Bofarull va dir que creia important no colonitzar la bioètica solament amb una mirada, calia tenir present la realitat de diferents cultures que aporten mirades plurals a la bioètica.

Quines iniciatives, que vagin més enllà de les repercussions mediàtiques puntuals, poden ajudar a buscar una posició més sòlida en els aspectes bioètics?

Segons Camps, parlar de les repercussions mediàtiques és parlar del debat social. En el debat social és important la complicitat dels mitjans de comunicació perquè ajuda a produir-lo. La bioètica ha aconseguit, amb debat o sense, conscienciar la gent d'alguns fets importants; per exemple, les voluntats anticipades, que abans del debat impulsat des de la bioètica ningú no pensava que es podia fer i ara la gent sap que es pot i com s'ha de fer. La bioètica ho ha aconseguit sense gaire debat. En canvi, altres temes com l'eutanàsia han tingut un debat recurrent i sembla no haver avançat.

Casado va dir que, des de l'àmbit de la universitat, la bioètica interessa a moltes persones: els estudiants dels primers cursos de dret, de medicina, d'infermeria o d'altres disciplines s'interessen pels temes que tracta la bioètica. És cert que moltes vegades no s'aprofundeix en el debat, de la mateixa manera que sí que s'hi aprofundeix en els cursos de postgrau i màster, però sí que hi ha un interès. Hem d'estar alerta perquè els àmbits de debat institucionals que hem anat creant, com ara els comitès, no segreguin aquest debat i s'acabin convertint només en defensors dels drets de les persones i en certa manera en òrgans que donen cobertura davant de situacions complexes. Casado va dir que els comitès no ho poden veure tot, perquè hi ha mancances: entre reunions passa molt de temps, perquè el treball és voluntari, perquè falta formació, perquè no es paga, etc., i cada un d'aquests aspectes són un problema a l'hora de generar opinió. No es pot donar res per consolidat, la bioètica és interessant precisament perquè el debat és permanentment obert i inacabat. Parlàvem del transhumanisme com un repte a debatre en el futur, però segons la seva opinió, el debat ja està aquí: l'edició genòmica en animals, el CRIPr9 s'està fent a les universitats, entre les quals la de Barcelona. Ens hem de plantejar seriosament si podem permetre aquesta investigació bàsica amb totes les precaucions que calgui. També són transcendents per a la bioètica tots els temes relacionats amb les dades massives (*big data*), l'excés d'informació i els reptes que suposa per a

la privacitat. Casado va insistir molt en el fet que s'ha d'estar alerta i no adormir-se perquè la bioètica té molta feina per endavant.

Per a Bofarull, la bioètica és formalment troncal en la formació dels professionals, però la realitat és que la disciplina no s'ha incorporat de veritat al conjunt dels professionals.

En la cloenda del 25è aniversari de la Societat Catalana de Bioètica es va recordar i agrair a tots els socis que n'han fet possible la consolidació. El president actual, com a cloenda, va convidar a treballar els socis i no socis per aportar aquesta mirada reflexiva que enriqueix el benestar de les persones. Es va insistir en el treball que s'està duent a terme amb altres societats gràcies al caràcter transversal de la bioètica, que fa possible acostar-la a tots els professionals.

Resum a càrrec de Roser Font i Josep M. Busquets

Junta de la Societat Catalana de Bioètica